

Հռապէլ թաքում
Արեւն յարթուել

784

թ. 15

2008

ԲԱՆԱՍԵՆՈՒԹԻՒՆ
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ
ԱԴԱԲԷԼ ԹԱԹԵԱՆ

ԱՐԵԱՆ ՀԱԶԲԱՆԱԿ

ARYAN HAGHDANAG

Dramatic Tenor Solo

ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

PRICE \$1.25

1919
Published by
ARMENIA PRESS
Publishers and Printers
217 East 36th Street, New York City

784
p. 15

312

2000

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ՝ բարբարոսության ու վայրագության այն անփոխարինելի գոհը, մարգարեացաւ, երբ Հայ նահատակներու արեան ուկէանը իր մէջ խեղդեց բռնակալութիւնը, վերջ դնելով այն անդրլեռնեան ցեղին տիրապետութեան, որ դարերէ ի վեր իր գոյութիւնը կը փաշտուէր իր գոհերուն արիւնովը սնանելով: Դանիէլ Վարուժան չ'ըստափեցաւ այդ յաղթանակին մասնակից ըլլալէ: Նա խառնեց իր արիւնը հազարաւոր Հայ նահատակներու արեան արիւնովը իր դահիճներուն գազանային տանջանքները: Մենք յանձին իրեն մեծ հոգի մը գոհ տուինք, որուն յորդող զգացողութիւնը անկարող կըլլար հաշտուելու համաշխարհային այն ակտին «Ես» ի այն մոլեգին ու անկառավարելի կրֆին, որ բռնակալութիւն կը կոչուի: «Նեմեսիս»-ը որ իր գլուխ-գործոցը կըրնայ համարուիլ՝ պիտի մնայ միշտ գրական հոյակապ գործ մը նուիրուած այն միլիոնաւոր հարստահարուածներուն որոնք կը հեծնեն առանձնաշնորհեալներու տիրապետութեան ներքեւ: Նա իր «Նեմեսիս»-ի առաջնորդող տանջուած ժողովուրդներուն ուղղելով կըսէ «Պաշտէ՛ դահանակէ աշխարհի աստուածուհին, ո՛վ ժողովուրդ, երբ բռնակալութիւնները կործանես, կործանէ՛ այլեւս զինքն ալ, եւ դուն բարձրացիր իր պատուանդանին վրայ շուշան մը ձեռքիդ մէջ:» Դանիէլ Վարուժան չէ եղած այն քաղաքի բանաստեղծներէն, որոնք փոխանակ իրենց քնարը սպաս դնելու մարդկային անարդարութիւններու պայքարումի գործին՝ երգած են միայն այն գեղեցկութիւնները, որոնք նւթական են. այդպէս կաշկանդելով իրենց թռիչքը ստիպած են գայն ցելով սնանելու: Հոս անյարմար չպիտի ըլլայ մէջ բերել Պ. Կրապոսկիին «Նրիտասարդներին» գրեթէ այն հատուածը որ արուեստագետներուն ուղղուած է.

«Վերջապէս, դուք, երիտասարդ արտիստ, արուեստագետ, արձանագործ, նկարիչ, բանաստեղծ, երաժշտագետ, չէ՞ք նկատում արդեօք, որ ձեր նախորդներին ներշնչած սրբազան կրակը այսօր պակասում է եւ ձեզ եւ ձերայիններին. չէ՞ք նկատում, որ անշուք է գեղարուեստը, որ միջակութիւնն է քաղաւորում:

«Եւ մի՞թէ այլ կերպ կարող էր լինել: Ուրախութիւնը՝ նորից գտնելու հին աշխարհը եւ նոր ուժ ձեռք բերելու բնութեան աղբիւրների մէջ, — այդ ուրախութիւնը, որը տեղը վերածնութեան հրաշակներու, գոյութիւն չունի այժմեան գեղարուեստի համար: Յեղափոխական գաղափարի նկատմամբ նա սառը մնաց մինչեւ օրս, եւ գաղափարը բացակայելով՝ գեղարուեստը կարծում է սակայն գտած լինել նրան իրապաշտութեան (réalisme) մէջ. նա ճգնում է այսօր գունալուսանկարել ցոյի կաթիլը բոյսի տերեւի վրայ, ընդօրինակել կովի երաստանի մկանները, մանրագնին նկարագրել — արձակ կամ ոտանաւորով — կոյանոցի հեղձուկ ցելը, եւ կամ տարփահան կընոջ զարդախումբը:

«Բայց, եթէ այդ այդպէս է, ի՞նչ անել, կ'ստէք դուք:

«Եթէ այն սրբազան կրակը, որ, ասում էք, թէ ունիք, լոկ մի ծխող «պատուկածայր է», ուրեմն կը շարունակէք անել այն, ինչ որ արել էք. ձեր գեղարուեստը կապասեռի շուռով ու կը դառնայ խանութպանի սրահների զարդարանի արհեստ — ձեզնից մեծ մասը արդէն լիաշօքի ընթանում են դէպի այդ թեք գառիվայրը...:

«Իսկ եթէ ձեր սիրտը իրօք մարդկութեան սրտի հետ ներդաշնակ է բարբախտ, եթէ իբրեւ իսկական բանաստեղծ, կեանքն իմանալու ականջ ունիք, այն ժամանակ հանդէպ տառապանքների այդ ծովին, որի ակիւքները բարձրանում են ձեր շուրջը, հանդէպ այդ ժողովուրդներին, որոնք մեռնում են ֆաղցից, աշդ, դիակներին, որ դիզուած են հանգիստի մէջ, եւ այդ ծայրատուած մարմիններին, որ բլրածն հանգչում են պատկերների ներքեւ. հանդէպ ախորեալների յուզարկախումբներին, որոնք գնում են քաղելու Սիբիրի ձիւների մէջ եւ արեւադարձային կղզիների ափերին. հանդէպ բոլորուող գերագոյն պայքարին, յաղթանքների ցաւագին աղաղակներին եւ յաղթողների խրախուսանքներին. հանդէպ հերոսութեան, ընդդէմ տմարդութեան, ազնիւ ոգեւորութեան, ընդդէմ ստոր չարութեան — այդ բոլորի հանդէպ դուք չէք կարող այլ եւս չէք մնալ: Դուք կը գաք շարունակ ճշմարտության կողմը, քանի որ դուք գիտէք, որ գեղեցիկը, վսեմը, վերջապէս կեանքը նրանց կողմն են,

որոնք մարտնչում են յանուն լոյսի, մարդկութեան եւ արդարութեան:

«Դուք, բանաստեղծներ, նկարիչներ, արձանագործներ, երաժշտագետներ. եթէ դուք ըմբռնել էք ձեր իսկական առաքելութիւնը եւ գեղարուեստի իրեն շահերը, եւ կէ՛ք ուրեմն եւ դրէք ձեր գրիչը, ձեր վրձինն ու գրոցը յեղափոխութեան տրամադրութեան տակ: Ձեր նկարուն ոճով եւ հրապուրիչ պատկերներով պատմեցէ՛ք մեզ ժողովուրդների իսկական կոխները ընդդէմ իրենց հաւատահարողների. բացավառեցէ՛ք երիտասարդ սրտերը յեղափոխական ազնիւ շնչով, որով ներշնչուած էին մեր նախնիները. ասացէ՛ք կնոջ, թէ որչափ ազնիւ ու գեղեցիկ է իր ամուսնու գործունէութիւնը, եթէ նա իր կեանքը նուիրէ հասարակական ազատութեան մեծ դատին: Յայց տէ՛ք ժողովուրդին ներկայ կեանքի տգեղ կողմերը եւ մատով շոշափել տէ՛ք այդ տգեղութեան պատճառները: Ասացէ՛ք, թէ ինչ կը լինէր բանաւոր կեանքը, եթէ նա ամէն մի փայլափոխում չգարնէր ներկայ կարգերի անմտութիւններին ու խայտառակութիւններին:

«Վերջապէս, դուք բոլորդ, գիտութիւն ու տաղանդ ունեցողներդ, եթէ սիրտ ունիք, եկէ՛ք ուրեմն, դուք եւ ձեր ընկերները ու դրէք նրանց այն մարդկանց ծառայութեան տակ, որոնք այդ գիտութեան ու տաղանդի մէջ ամենից շատ պէտք ունին: Եւ գիտեցէ՛ք, որ եթէ դուք ոչ իբրեւ տէրեր, այլ իբրեւ կուր ընկերներ, ոչ կառավարելու, այլ ինքներդ եւս ներշնչելու նոր միջավայրում, որը ընթանում է դէպի ապագայի նախնուր, եթէ դուք գաք ոչ այնքան ուսուցանելու, որքան հասկնալու մասսաների (mass) տնայնակները, գուշակելու եւ ձեռակերպելու նրանց, եւ ապա աշխատելու անդուլ, անդադրում, երիտասարդութեան բոլոր սլացքով՝ այդ տնայնակները կեանքի մէջ մարմնացնելու, — գիտեցէ՛ք, որ այն ժամանակ միայն դուք կապրէք լիովին կեանքով, բանական կեանքով: Դուք կը տեսնէք, որ այդ ուղղութեամբ արած ձեր ամէն մի ջանքը լայնօրէն իր պտուղները կը տայ. եւ ներդաշնակութեան այդ զգացումները, որ կը հաստատուի ձեր գործողութիւնների եւ ձեր խղիւղ հրամանների մէջ, կը տայ ձեզ մի այնպիսի ուժ, որպիսին ձեր մտքովն անգամ չի անցնում:

«Կուր յանուն նշմարտութեան, յանուն արդարութեան եւ հաւասարութեան, ժողովրդի գրկում, — կը գրտնէ՞ք արդեօք կեանքի մէջ դրանից աւելի ազնիւ բան...»

Ի՞նչ է եղած պատճառը, որ մեր երաժշտագիրները (composer) արդիւնաբեր գործունէութիւն մը չեն ունեցած եւ իրենց քնի մը հեղինակութիւնները երաժշտական առումով միջակութիւններ եղած են: Նախ անոնք փոխանակ ժողովուրդին երաժշտական տգիտութիւնը փարատելու եւ անոնց մաշակը նրբացնելու այնպիսի գործերով շինիչ բնոյթ ունենան եւ անոնց երաժշտական յառաջդիմութեան ընթացք տան, անոնք մեղկօրէն կը դիմեն այն ուղին, որով կարելի է ամենադիպիւն միջոցաւ, առանց հարկ եղած աշխատանքին հասնիլ այն վաղանցիկ փառքին, որ իրենց մտածման միակ առարկան է. ուստի ժողովուրդը հաճոյացնելու համար կանգնէ ժողովրդական մեղեդի մը, գայն իրենց արուեստագիտական / շարքով բիչ մը ծեփելով կը հրամցեն անոնց, եւ ժողովուրդին տգիտութեան զինովը միայն կը շահին իրենց ժողովրդականութիւնը: Մինչդեռ նշմարիտ երաժշտագետը. պէտք է ունենայ այն ըմբռնումը թէ երաժշտութիւնը արուեստ մը (art), գիտութիւն մըն է (science) ուստի պէտք է հետեւի այն ուղիին որ երաժշտական գիտութիւնը զրօծած է, եւ պէտք է տիրանայ արուեստին ամենայն խրդմնութեամբ սկսելով ձայնաշարքերէն (musical scales), յետոյ ներդաշնակութեան (harmony) contre-point-ը եւ fugue-ը, իսկ եթէ կուզէք բառին բովանդակ առումով երաժշտագետ մը ըլլալ պէտք է անցնի ընդհանուր երաժշտական գործիներու գիտութեան (orchestration):

Այս մասնաւոր բնութեան կը ցուցնեն թէ ինչպէ՛ս ժրջան աշխատանք մը պէտք է ունենայ արուեստագետ մը արդարացնելու համար իր կոչումը: Բայց այդ իր աշխատանքին մէկ մասն է դեռ: Ժողովուրդի երաժշտական ըմբռնումը մեծ դեր կը կատարէ արուեստագետի երաժշտական գործունէութեան մէջ: Ժողովուրդը ընդ-

հանրապէս պիտի կերպով կ'աւծ է իր ցեղային աւանդութիւններուն, ու զանոնք անհրաժեշտ կը համարէ բնորոշութիւնը համար ուրիշ ազգերէ: Բայց այդ սխալ ըմբռնում մ'է: Աշխարհ միշտ կը յառաջդիմէ ու հիւսնէրուն կը փոխարինեն նոր միտքեր եւ այն ազգը որ քոյլ կուտայ որ իր նահապետական սովորութիւնները արգելէ ըլլան իրեն ընթացքը նոյնացնելու ժամանակի ընթացքին հետ ազգայնականութեան վնասակար գաղափարով, բարոյական մեղմելու կը դատապարտուի: Ճշմարիտ ազգասիրութիւնը պիտի ստիպէ ժողովուրդի մը բնորոշումը միւս ազգերէն իրեն ուղիւտութեան մէջ փնտռել: Երաժշտութիւնն ալ յառաջդիմած է ժամանակի ընթացքին եւ այսօր այդ յառաջդիմութեան արդիւնքը տրամադրուած է ընդհանուրին: Վեր առնենք Beethoven-ի համերգներէն մեկ մէկը, որ երբէք չէ եղած ցեղային երաժշտութիւն մը, եթէ գայն վերլուծենք պիտի տեսնենք որ անոր մէջ գրտնուած չափական (rythmic) ձեւը նմանութիւն ունի կարգ մը պարերու ձեւին բայց մեղեդիին (melody) կառուցումն է համաշխարհային diatonic ձայնաշարքերուն վրայ, իսկ ներդաշնակութիւնը ունի միեւնոյն հիմնական կաղապարը ինչ որ արդէն կը գործածուի ամենուրեք կողմէն եւ կը պատահի որ վարպետ մը նոր ներդաշնակային գիւտ մը ընէ այն ալ ընդհանուրին կողմէ կօգտագործուի: Նոյն-

պէս Wagner-ին երաժշտական տրամերգութիւնները որ այնքան սխալ կերպով իբրեւ ցեղային երաժշտութիւն քարգմանուած են, որովհետեւ այդ տրամերգութիւններուն նիւթը առնուած է Գերման դիցաբանութենէն: Բայց երաժշտութիւնը Wagner-եան է իր յեղափոխուած կազմովը եւ շատ մը երաժշտագէտ հետեւորդներ ունեցած է որ գործածեն միեւնոյն կազմերը առանց Գերմանացի ըլլալու: Ես այսչափը բաւ համարելով կը կարծեմ թէ այդ սխալ մտայնութիւնները ժամանակի ընթացքին եւ հայերէն դասագրքերու օգնութեամբ կարելի պիտի ըլլայ բացատրել ու արուեստագէտը այն ատեն պիտի կարողանայ բոլորովին նուիրուիլ իր հեղինակութիւններուն բայց մինչեւ այդ նա կրկնակ աշխատանք ունի իր առջեւ թէ իր զգացումին եւ թէ ժողովուրդի երաժշտական ըմբռնումին լայնացման գործը: Ժամանակի ընթացքին կարելի պիտի ըլլայ նոյնպէս ներդաշնակ գործակցութիւն մը յառաջ բերել Հայ գրականութեան ու երաժշտութեան մէջ ծնունդ տալով Հայ opera-ներու ու երաժշտական տրամերգութիւններու մեծ գործին որ մեր բարոյական ազդակներէն մին պիտի ըլլայ որոնց վրայ յենլով մենք պիտի ապահովենք մեր դիրքը յառաջադէմ ազգերու շարքին մէջ:

ԱՌԱՔԷԼ ԹԱԹԵԱՆ

Մօտ ատենէն լոյս կը տեսնէ առաջին երաժշտական դասագիրքը, «ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԱՅԲԵՆԱՐԱՆ» անունով:

Յետոյ պիտի ձեռնարկուի «ՆԵՐԳԱՇՆԱԿՈՒԹԻՒՆ» գրքին եւ յաջորդաբար պիտի հրատարակուին այն մնացած մասերը որով կարելի պիտի ըլլայ ամբողջացնել երաժշտական ընդհանուր դասագիրքերը:

"HAYOU HOKIN"

ԴԱԻԻԹ ԴԱԻԻԹԵԱՆԻ այս մասնաւորապէս ջութակի համար ձայնագրած կտորը հրապարակ ելած է եւ կը վաճառուի հատը 50 սէնթ:

ՎՐԻՊԱԿ

4րդ էջ, ձայնի վերջին տողի սկիզբը patetco-ն պէտք է patetico կարդալ:

7րդ էջ, դաշնակին աջ ձեռքին երրորդ տողին վերջին arpeggio-ն, որ մի սօ, լա, ֆա է, պէտք է մի, սօ, լա, մի կարդալ:

Խնամք պիտի տարուի զանոնք այժմեական դարձնել օգտուելով այն օտար նոր գործերէն որոնք կարող պիտի ըլլան երաժշտական առողջ եւ հասուն նիւթեր մատակարարել: Եւ նոյնպէս մեծ ջանք պիտի թափուի այդ գրքերու դասաւորումը դնել այնպիսի աստիճանական կարգաւ, որ կարելի ըլլայ զանոնք դիւրամբոնելի ընել ուսանողներուն:

312-2017

(28013-69)

ԱՐ

ԱՐԵԱՆ ԶԱՂԹԱՆԱԿ

"ARYAN HAGHDANAG"

5

Poem by
DANIEL VAROUJAN

(Dramatic Tenor Solo)

Music by
ARAKEL TATIAN Op. 1

Adagio (♩ = 40)

Piano

mf

p rit.

mf

a tempo

8va..

p

p doloroso

Բըն - նա - կալն էր նըս - տած գահ - ին վրայ բռ - սոյր

mf *mf* *rit.* *p*

շիր - մա - քար մ'իր պատ - ուան - դան, ա'մպ մ'հով - ան - եակ...

mf a tempo *f* *mf*

հարն - եր - ուն հետ ան իշ - խել - ու էր ան - վար

rit. *pp*

ծո - դո - վուր - դի մ'որ կը ծնա - նէր նա - հա - մակ :

p a tempo patetco *mf*

Շուրջն իր յա - վտ կը բար - ձրա - նար ծով մ'ար-եան'

imperioso

Հոր կը խը - մէ՛ր :— «Իր - պա - տակ - ներ - ուս սըր - տի՛ն

mf

մէջ Ա - մեն - ա - հին զի - նին կ'ե - ույ :» կը - սէր

con doloroso

ան . եւ կը սըր - բեր . ծի - րա - նի - ով կը - լա

rit.

con doloroso

rit.

pp

փը - ր գէջ : կը բար - ձրա - նար միշտ աք - իւնն :

p minaccioso

mf

p minaccioso

mf

Ան կը գրու - նուր հեր - ձե - լով տաք հեղունկն ոտ - քով զերդ քե - ղի :

f *mf*

Ironico

Հոն խեղ-դուեի-նու ա - մէն կաս-կած էր ի գուր . — Թագն ար-քայ-ի

f *rit.* *Andante (♩=60)* *mf*

մ'հա-մար դը - ը - դում չէ՞ լիւ - ղի : *ponderoso* քայց

f *rit.* *mf*

զոհ - եր - ուն ար - իւնն հը - գոր ժը -

րա-ջան, գահ ին հիմ երև կը փրտտե - ցնէր լըն-

trionfale
 ակ-եաց. եւ օր մ'ալ գա յն տա - պա - լել-

f *ff* *f*
 ով' կըլ - լեց ան Բըռ - նա - կալն իր

rit. *f*
 ծիր - ան - տոյն մէջ քը նա - ց ա ծ:

rit. *f*

35

312
Cenrose